

تجوید (۳)

اخفاء

غنه

ادغام

احکام نون ساکن و تنوین

احکام نون ساکن و تنوین

اظهار

قلب

احکام میم ساکنه

ادغام

اخفاء

اظهار

تجوید

قلب

احکام میم ساکنه

تجوید

احکام نون ساکن و تنوین

قلب

غنه

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

آدرس ایمیل:

سایت‌های مفید

www.aqeedeh.com

www.nourtv.net

www.islamtxt.com

www.sadaislam.com

www.ahlesonnat.com

www.islamhouse.com

www.isl.org.uk

www.bidary.net

www.islamtape.com

www.tabesh.net

www.blestfamily.com

www.farsi.sunnionline.us

www.islamworldnews.com

www.sunni-news.net

www.islamage.com

www.mohtadeen.com

www.islamwebpedia.com

www.ijtehadat.com

www.islampp.com

www.islam411.com

www.videofarda.com

www.videofarsi.com

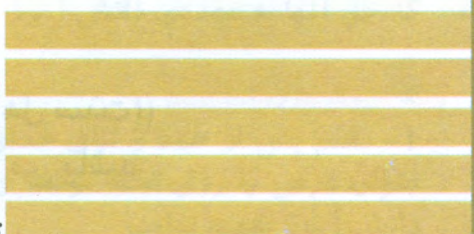
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله الذي هدانا لهذا...
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله الذي هدانا لهذا...
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله الذي هدانا لهذا...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پایه پنجم ابتدایی
تجويد (۳)
تهيه و تنظيم: گروه خود آموز و تجويد

تجويد (۳)

تهيه و تنظيم: گروه خود آموز و تجويد

عنوان و نام پدیدآور	: تجوید (۳) پایه پنجم ابتدایی/ نهیه و تنظیم گروه خودآموز و تجوید [کمیته‌ی مکتب‌خانه‌های جنوب]؛ زیر نظر کمیته‌ی مکتب‌خانه‌های جنوب.
منشخصات نشر	: تهران: مردم سالاری، ۱۳۸۸.
منشخصات ظاهری	: ۱۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۳۹-۰۸-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: قرآن -- تجوید
موضوع	: قرآن -- قرآنت
شناسه افزوده	: شورای عالی مدارس اهل سنت جنوب ایران. کمیته مکتب‌خانه‌ها. گروه خودآموز و تجوید.
شناسه افزوده	: شورای عالی مدارس اهل سنت جنوب ایران. کمیته مکتب‌خانه‌ها
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ب/۲۵/۵/۴ BP۷۲
رده بندی دیوبی	: ۲۹۷/۱۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۷۱۶۸۲۹

نام کتاب : تجوید (۳)

ناشر : مردم سالاری

مؤلف : گروه خودآموز و تجوید

طراح و صفحه آرا : نشر احسان

نوبت چاپ : اول ۱۳۸۹

شمارگان : ۵۰۰۰ جلد

قیمت : ۵۵۰۰ ریال

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۳۹-۰۸-۶

((بر اساس منابع اهل سنت))

حق چاپ محفوظ می باشد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين و الصلاة والسلام علي سيدنا محمد و علي آله و صحبه أجمعين، أما بعد:

سخنی با معلمان قرآن

همکار گرامی، هم اینک که خداوند متعال من و شما را به عنوان معلم قرآن انتخاب نموده و در مقام شامخ تدریس کلامش جای داده است، به شکرانه‌ی این نعمت بزرگ لازم است همواره این منت عظیم را به خاطر داشته و جایگاه حقیقی خود را بشناسیم و جهت بالا بردن سطح علمی خود و دیگران تا حد مطلوب سعی و تلاش نمائیم.

همکار گرامی، افرادی که جهت یادگیری قرآن به ما روی آورده‌اند و خالصانه به خدمت قرآن می‌آیند فرزندان، برادران و خواهران ما هستند، لذا همیشه با این دید به آنها نگاه کنیم و از محبت به آنها کوتاهی نورزیم و با توکل بر خداوند عزوجل کارمان را آغاز نماییم، و همواره از درگاه او رضایت و خشنودیش را بجوییم زیرا تنها اوست که بر هر چیزی قادر است. به امید اینکه همه‌ی ما را مشمول این سخن گهربار پیامبر ﷺ قرار دهد که فرمودند: (خیرکم من تعلم القرآن و علمه) «بهترین شما کسی است که قرآن را یاد بگیرد و آن را (به دیگران) یاد دهد».

ویژگیهای جزوه

- ۱- این جزوه در هشت درس برای مدت دو ماه و هفته‌ای یک جلسه تنظیم شده است.
- ۲- برای هر درس مثالهایی آورده شده که با استفاده از آنها موضوع درس توضیح داده شده است.
- ۳- در پایان هر درس تمرین‌هایی بعنوان (کار در کلاس) گذاشته شده که معلم همراه با دانش‌آموزان آنها را در کلاس حل نمایند.
- ۴- در پایان هر درس تمرین‌هایی به عنوان (کار در خانه) قرار داده شده که حل آنها به عهده‌ی دانش‌آموز می‌باشد.

روش تدریس

- ۱- معلم پس از حمد و ثنای خداوند متعال و درود سلام بر رسول اکرم ﷺ عنوان درس را روی تخته نوشته و با استفاده از مثال‌ها آن را به خوبی به دانش‌آموز تفهیم نماید.
- ۲- معلم برای (قسمت کار در کلاس) از تک تک دانش‌آموزان بخواهد که

تمرین ها را به صورت عملی انجام دهند و خود بر آنها نظارت داشته باشد.
۳- معلم در هر جلسه (قسمت کار در خانه) را که توسط دانش آموزان حل شده بررسی نماید.

سخنی با دانش آموزان عزیز

از آنجایی که خداوند مهربان از تمامی همسن و سالانتان شما را برای یادگیری کلام پاکش انتخاب نموده، جای بسی شکر و سپاس است باید این فرصت را غنیمت شمرده و خالصانه با سعی و تلاش بیشتری به یادگیری دقیق قرآن پردازیم. ما دانش آموزان قرآن باید به معلمان خود احترام گذاشته و برای حفظ نظم و انضباط از بهترین ها باشیم و سعی کنیم که همواره خدا را حاضر و ناظر بر اعمال و رفتار خود بدانیم.
روش صحیح خواندن قرآن و معنای آن را یاد بگیریم و همواره بکوشیم که در زندگی خود به آن عمل نماییم.

آنچه در این شماره می خوانیم

- ۵..... درس اول ..... یاد آوری.....
- ۶..... درس دوم ..... غنّه.....
- ۷..... درس سوم ..... ادغام.....
- ۹..... درس چهارم .... قلب.....
- ۱۱..... درس پنجم ..... اخفاء.....
- ۱۳..... درس ششم ..... احکام میم ساکن (ادغام و اخفاء).....
- ۱۵..... درس هفتم ..... اظهار میم ساکن.....
- ۱۶..... درس هشتم ..... احکام نون ساکن و تنوین (اظهار).....

با مطالب زیر در گذشته آشنا شدیم:

۱. علامتهای وقف

۲. صفات حروف: استعلاء ، استفال ،

قلقله

۳. مد

۴. تفخیم و ترقیق « راء »

اکنون این درسها را در تمرینهای زیر مرور می کنیم:

﴿ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِيرٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِّلْحَوَارِثِ مَن أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِثُونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَمَا مَنَ تَطَائِفَةٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرْتَ طَائِفَةٌ فَأَيْدِنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَىٰ عُدُومِهِمْ فَاصْبِرُوا لَهَا إِنَّ اللَّهَ لَمَعَظَمُ الْعَمَلِينَ ﴿١٤﴾ ﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفِكِينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيمَةِ ﴿٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾ جَزَاءُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾ ﴾

غنه

غنه: صدایی است هنگام تلفظ **ن** و **م**، در بینی ایجاد می شود. یکی از حالت‌های غنه هنگامی است که نون و میم مشدد باشند.

مانند: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾
عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يُلَوِّهُ صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٣﴾
ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

کار در کلاس

سوره‌ی الرحمن را تلاوت کرده و موارد غنه آن را بیابید.

کار در خانه

- سه مثال برای غنه‌ی نون مشدد بزنید.
- سه مثال برای غنه‌ی میم مشدد بزنید.

تمرین‌های عمومی

- غنه را تعریف کنید و یک مثال بزنید.
- قلب در تجوید به چه معناست؟ مثال بزنید.
- اخفاء نون ساکن و تنوین چیست؟ مثال بزنید.
- منظور از ادغام میم ساکن چیست؟ مثال بزنید.
- اظهار میم ساکن چه وقت صورت می گیرد؟ مثال بزنید.
- شدیدترین حالت‌های اظهار میم ساکن چه وقت است؟ برای هر کدام مثال

احکام نون ساکن و تنوین

برای چگونگی خواندن نون ساکن (نْ) و تنوین (نَ) باید به حروف بعد از آن توجه کنیم.

نون ساکن و تنوین چهار حکم متفاوت دارند که عبارتند از:

- ۱- اظهار
- ۲- ادغام
- ۳- قلب
- ۴- اخفاء

در این درس با حکم (اظهار) آشنا می شویم.

اظهار: یعنی ظاهر کردن و آشکار نمودن.

در اینجا منظور واضح و آشکار تلفظ نمودن نون ساکن و تنوین است هنگامی که بعد از آنها حروف حلق بیاید که حروف حلق عبارتند از (ء ، ه ، ح ، خ ، ع ، غ)

مثال برای نون ساکن

مَنْ هُوَ ، مَنْ أَعْطَى ، وَأَنْحَرَ ، مَنْ خَلَقَ ، أَنْعَمْتَ ، مِّنْ عَفْوَِرٍ رَّحِيمٍ .
مثال برای تنوین: سَلْمُهُیْ ، طَيْرًا أَبَابِيلَ ، وَلَيَالٍ عَشْرٍ ، أَجْرٌ غَيْرٌ ، ذَرَّةٌ خَيْرًا يَّرُهُ ، عَلِيمًا حَكِيمًا .

کار در کلاس

- ۱- حروف اظهار را نام ببرید و برای هر کدام مثال بیابید.
- ۲- سوره‌ی انشقاق را بخوانید و موارد اظهار را در آن مشخص کنید.

کار در خانه

- ۱- احکام نون ساکن و تنوین را بنویسد.
- ۲- منظور از اظهار چیست.
- ۳- موارد اظهار را در سوره‌ی الغاشیه بیابید.

ادغام

ادغام: هر گاه بعد از (تنوین یا نون ساکن) یکی از حروف (ی ، ر ، م ، ل ، و ، ن) بیاید تنوین یا نون ساکن را نمی خوانیم و حرف بعد از آن را مشدّد می کنیم.

مثال: الف) برای نون ساکن

مِلْدَنْكَ	خوانده می شود	مِنْ لَدُنْكَ
عَوَالِدِهِ	خوانده می شود	عَنْ وَالِدِهِ
وَمِيعَمَلٍ	خوانده می شود	وَمَنْ يَعْمَلُ
مَمْعُرَمٍ	خوانده می شود	مَنْ مَعْرَمٍ
مَرَبَّةٍ	خوانده می شود	مَنْ رَبِّهٖ
وَلنُّشْرِكِ	خوانده می شود	وَلَنْ نُشْرِكَ

ب) تنوین:

نَقَرَمَنْ	خوانده می شود	نَقَرٌ مِّنَ الْجِنِّ
خَيْرًا يَّرَهُ	خوانده می شود	خَيْرًا يَّرَهُ

تَوْبَةٌ نَّصُوحًا

خوانده می شود

تَوْبَةٌ نَّصُوحًا

غَفُورٌ رَّحِيمٌ

خوانده می شود

غَفُورٌ رَّحِيمٌ

نَارًا وَقُودُهَا

خوانده می شود

نَارًا وَقُودُهَا

هَمْزَةٌ لَمْزَةٌ

خوانده می شود

هَمْزَةٌ لَمْزَةٌ

کار در کلاس

۱- در سوره « واقعه » موارد (اظهار و ادغام) را پیدا کنید.

۲- تفاوت ادغام در **هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ** و **وَمَنْ يَتَوَلَّ** چیست؟

کار در خانه

۱- منظور از ادغام چیست؟

۲- حروف ادغام چند تاست برای هر کدام یک مثال بنویسید.

قلب: هر گاه بعد از « تنوین یا نون ساکن » حرف « ب » بیاید تنوین یا نون ساکن به « م » تبدیل می شود و این میم باغنه در باء اخفاء می شود.
مثال:

مَبْعَد	خوانده می شود	مِنْ بَعْدٍ
امِیَاء	خوانده می شود	أَنْبِیَاءَ
بِذَمِّهِمْ	خوانده می شود	بِذَمِّهِمْ
كَسْرًا بِمَقِيعَةٍ	خوانده می شود	كَسْرًا بِمَقِيعَةٍ
سَمِيعٌ بِصِيرٍ	خوانده می شود	سَمِيعٌ بِصِيرٍ
لُوطٍ بِالْأَنْدَرِ	خوانده می شود	لُوطٍ بِالْأَنْدَرِ

کار در کلاس

۱- موارد قلب در آیات زیر پیدا کنید:

الف) ﴿ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾
ب) ﴿ يَا أَيُّ ذُنُبٍ كُنْتَ ﴿٩﴾

ج) يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ
د) فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا

کار در خانه

- ۱- منظور از قلب در تجوید چیست؟
- ۲- دو مثال برای قلب بیابید.

درس

اخفاء

(اخفاء) : یعنی پنهان ساختن نون ساکن یا تنوین.
 هنگامی که بعد از نون ساکن یا تنوین یکی از حروف (ص ، ذ ، ث ، ک ، ج ، ش ، ق ، س ، د ، ط ، ز ، ف ، ت ، ض ، ظ) قرار گیرد نون ساکن یا تنوین باغنه در حرف بعدی پنهان می شود.

مثال برای نون ساکن:

مِنْ جُوعٍ ، عَنْ صَلَاتِهِمْ ، مِّنْ سِجِّيلٍ ، أَنْزَلَ ، فَأَنْطَلَقُوا ، مِنْ
 كُلِّ الْمَنْفُوشِ ، أَنْتُمْ ، فَأَنْصَبْ ، عِنْدَهُ .

مثال برای تنوین:

يَوْمَئِذٍ ثَمْنِيَّةٌ ، نَارًا ذَاتَ كُتُبٍ قِيَمَةٌ ، نَاصِيَةٍ كَذِبَةٍ ، ذَرَّةٍ شَرًّا ،
 صَبْرًا جَمِيلًا ، سَمَوَاتٍ طِبَاقًا .

توجه: غیر از حروف یرملون و حلق و د با ، بقیه‌ی حروف الفبا حروف اخفاء هستند.

کار در کلاس

سوره‌ی حدید را تلاوت کرده و موارد اخفاء را در آن بیابید.

شعر زیر را حفظ کنید:
تنوین و نون ساکنه
در یرملون ادغام کن
در نزد «با» به «میم»

حکمش بدان ای هوشیار
در حروف حلق اظهار کن
در ما بقی اخفاء بیار

Handwritten practice lines for the poem, including the text: "حکمش بدان ای هوشیار در حروف حلق اظهار کن در ما بقی اخفاء بیار" and "تنوین و نون ساکنه در یرملون ادغام کن در نزد «با» به «میم»".

احکام میم ساکنه

میم ساکن سه حکم دارد که عبارتند از:

الف (ادغام

ب) اخفاء

ج) اظهار

الف (ادغام

میم ساکن فقط در « م » ادغام می شود، مانند:

جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ ، لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ ، وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ، أَلَا يَظُنُّ^١
أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ

ب) اخفاء

میم ساکن فقط در نزد حرف « ب » اخفاء می شود.

مثال:

﴿ ۱۱ ﴾
إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ
لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم بِسُلْطٰنٍ بَيْنِ
فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِّنْهُ
يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدُوَّةِ

نکته

در ادغام و اخفاء میم ساکن باید غنه را رعایت کرد

کار در کلاس

۱- موارد ادغام و اخفاء میم ساکن را در سوره‌ی نوح بیابید.

- ۱- ادغام میم ساکن چه وقت صورت می گیرد؟ مثال بنویسید.
- ۲- اخفاء میم ساکن چه وقت صورت می گیرد؟ مثال بنویسید.
- ۳- میم ساکن چند حکم دارد؟ آنها را نام ببرید.
- ۴- دو مثال برای ادغام و دو مثال برای اخفاء میم ساکن بنویسید.

Handwritten student answers in blue ink on lined paper:

۱- ادغام میم ساکن در وقت صورت می گیرد. مثال: میم ساکن در وقت صورت می گیرد. مثال: میم ساکن در وقت صورت می گیرد.

۲- اخفاء میم ساکن در وقت صورت می گیرد. مثال: میم ساکن در وقت صورت می گیرد. مثال: میم ساکن در وقت صورت می گیرد.

۳- میم ساکن چند حکم دارد؟ آنها را نام ببرید.

۴- دو مثال برای ادغام و دو مثال برای اخفاء میم ساکن بنویسید.

اظهار

هر گاه بعد از میم ساکن یکی از (حروف الفبا) بغیر از «م» و «ب» قرار گیرد حرف میم اظهار می شود مانند:

﴿ وَلَا أَنْتُمْ عٰبِدُونَ مَا عَبَدُكُمْ ﴾ ۲ ، ﴿ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ﴾
﴿ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴾ ۷ ، ﴿ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ، بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴾ ۲

توجه داشته باشید هنگامی که بعد از میم ساکن حرف «واو» یا «فاء» قرار می گیرد در اظهار میم ساکن باید دقت بیشتری کرد.

مانند: ﴿ تَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴾ ۱۳

کار در کلاس

۱- شدیدترین حالت‌های اظهار میم ساکن چه وقت است؟ برای هر کدام مثال بزنید.

۲- (آیات ۱ تا ۲۷ سوره‌ی الکهف) را تلاوت نموده و حکم‌های ادغام ، اظهار و اخفاء میم ساکن را در آن پیدا کنید.

کار در خانه

- ۱- اظهار میم ساکن چه وقت صورت می گیرد؟
- ۲- سه مثال برای اظهار میم ساکن پیدا کنید.

